

350.výročí města SMIŘICE

Mimořádný zpravodaj

Vydáno u příležitosti 350 let povýšení Smiřic na město

Nakl. Rudolf Šmejda, Smiřice 1915

Poděkování

Vážení občané,

právě držíte v rukou mimořádné číslo Zpravodaje vydané u příležitosti výročí 350 let od povýšení Smiřic na město.

Je mou povinností poděkovat všem mým předchůdcům, kdy každý jeden z nich má svůj podíl na rozvoji našeho města. Poděkování rovněž patří i všem občanům, kteří byli a jsou součástí našeho města. Většina z nich svým aktivním přístupem a slušným chováním přispívá k trvale udržitelnému rozvoji města.

Žijme ve Smiřicích všichni v duchu nejlepšího vědomí a svědomí, abychom my a naši následovníci zajistili tomuto městu dlouhověkost.

Luboš Tuzar, starosta

Smiřický erb

Podoba erbu z r. 1889 (smiřický archiv)

Povýšení obce do městského stavu bylo takřka vždy provázeno udělením erbu a zpravidla dokonale zpracovanou erbovní listinou s přesným vyobrazením městského znaku. U obcí povýšených do městského stavu příslušným šlechticem nalézáme velmi často pouze text privilegia, kde je slovně popsán vzhled znaku, ale zřídka tvar štítu a přesné barevné provedení. Stejně tomu bylo i v případě povýšení Smiřic do městského stavu rozhodnutím bratří hrabat Gallasů. Privilegium obsahuje mimo obvyklé formální náležitosti i slovní popis znaku, právo

používat pečeti a titulu město. Během uplynulých 350 let se však používal městský znak v mnoha tvarových i barevných odlišnostech. V novější době k tomu přispělo i to, že se pravděpodobně při požáru města r. 1839 privilegium ztratilo. Teprve v roce 1972 se podařilo objevit v soukromé sbírce originál privilegia. Na jeho základě je používána soudobá podoba městského znaku.

Smiřice 350 let městem

Opravdu, 17. září tohoto roku uplyne 350 let od doby, kdy získaly Smiřice poprvé statut města. Vraťme se do té doby a zjistíme, že první polovina 17. století byla velmi neklidná.

Nás jako Smiřičáky by mohl zajímat osud rodu Smiřických. Smiřičtí tehdy patřili mezi nejbohatší (dokonce snad vůbec nejbohatší) šlechtický rod. Zajímavé však je, že smiřické panství jim nepatřilo. Jedním z posledních zástupců tohoto rodu byl Albrecht Jan Smiřický. Po návštěvě mnoha zemí Evropy se vrátil do Čech, aby spravoval svůj majetek. Zároveň se účastnil politického života, do něhož ho nasměroval vůdce opozičních evangelických stavů pan Václav Budovec z Budova. V té době rostlo v Čechách politické napětí, sílily akce, z nichž nakonec vzešlo stavovské protihabsburské povstání. Albrecht Jan Smiřický se ho zúčastnil velice energicky. Stal se jedním z iniciátorů defenestrace, která byla domluvena právě v jeho malostranském paláci (zde je nyní sídlo českého parlamentu). Při defenestraci 23. května 1618 byli z oken starého královského paláce vyhozeni místodržící Jaroslav Bořita z Martinic, Vilém Slavata z Chlumu a sekretář Filip Fabricius. To mělo poté za následek zahájení třicetileté války, která předznamenala vývoj v Čechách a na Moravě na stovky let.

S direktorem Albrechtem Janem Smiřickým měla stavovská opozice dalekosáhlé plány. Zosnovala jeho zasnuby s dcerou hanavského vévody Filipa Ludvíka spřízněného s mnoha panovnickými rodinami. Právě toto příbuzenství mělo vynést Smiřického na český královský trůn. On sám nepolevoval v politické aktivitě. V červenci vedl důvěrné porady s vyslancem Fridricha Falckého. Koncem září a počátkem října měl plno práce se získáváním spojenců k vytvoření protihabsburské unie. K obraně povstání verboval a mustroval městský a venkovský lid. Jeho náhlá smrt 18. listopadu 1618 přerušila další plány a naděje protihabsburských stavů. Albrecht Jan Smiřický byl pohřben v rodinné hrobce, která byla později vyloupena. Znovu byla nastolena otázka správy majetku, neboť poslední syn Zikmunda Smiřického Jindřich Jiří byl duševně méněcenný. Ve hře o rozsáhlé dědictví zůstaly sestry Markéta Salomena provdaná za Jindřicha Slavatu a její sestra Eliška Kateřina.

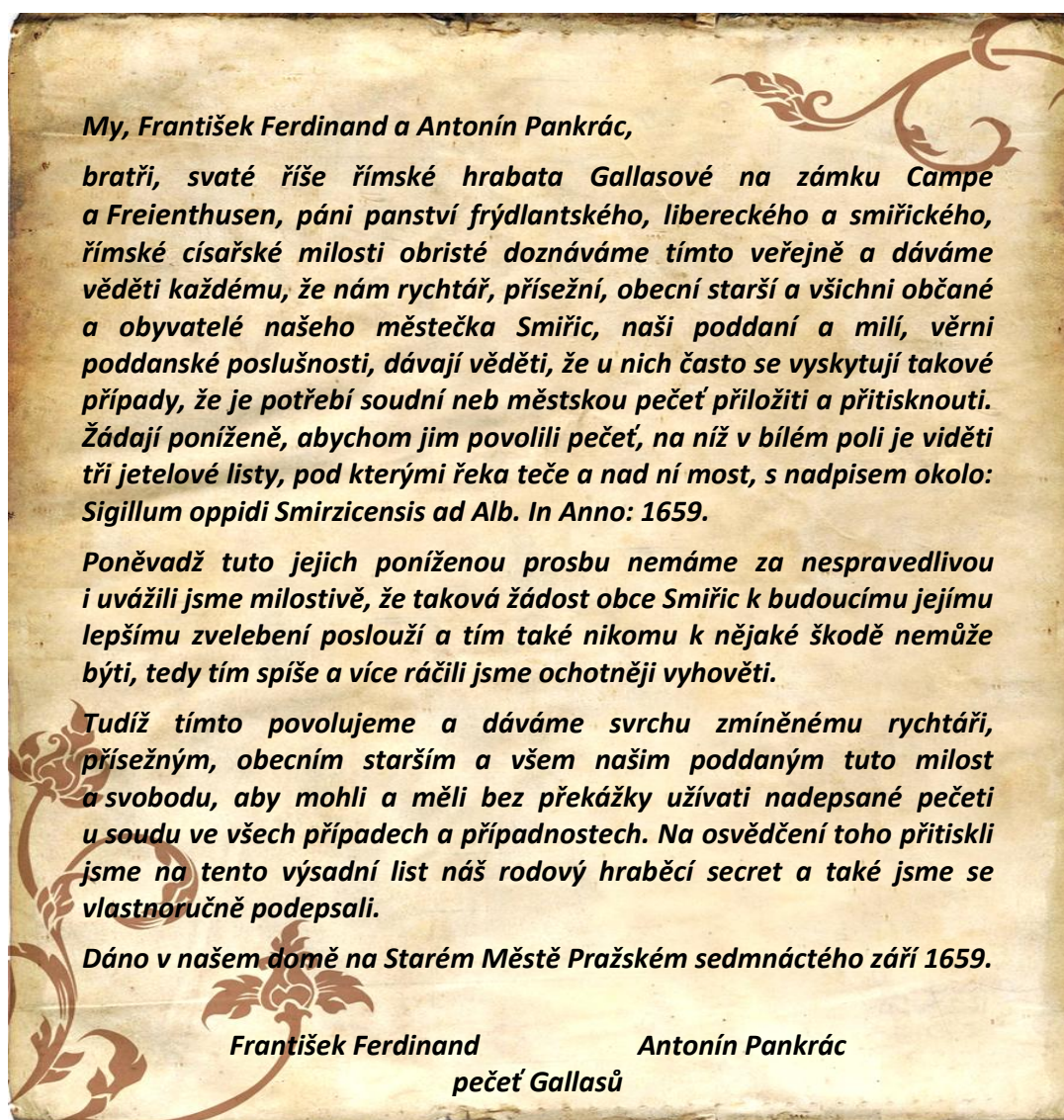
Co víme z té doby o Smiřicích. Mezi dvěma rameny řeky Labe byla v místech dnešního smiřického zámku tvrz. Kolem tvrže vznikla nejdříve docela nepatrná osada, kde ještě podle urbáře z roku 1588 bydlelo jen asi 20 rodin. Jinak ale celé smiřické panství představovalo majetek v hodnotě 335 618 kop míšeňských. Na panství bylo 4 406 poddaných, 33 far, 96 mlýnských kol a 8 ovčáckých mistrů. Ke Smiřicím patřily vesnice: Smiřičky (v místech dnešního nádraží), Holohlavy, Rozběřice, Černožice, Čáslavky, Vlkov, Libřice, Černilov, Librantice, Libníkovice, Divec, Bukovina, Újezd, Lejšovka, Smržov, Hubíles, Mezleč, Skalice, Skalička (tehdy se psalo Velká a Malá Skalice), Rusek, Piletice, Svinary, Maršov a Proruby.

Od roku 1530 až do roku 1634 patřilo smiřické panství Trčkům z Lípy. Posledním Trčkou, který vlastnil kromě Opočna i Smiřice, byl Jan Rudolf Trčka z Lípy. Tento Trčka byl ještě v roce 1629 na základě císařovy přízně jmenován hrabětem říše římské. Jan Rudolf Trčka se domlouval s vojevůdcem Albrechtem z Valdštejna (jeho matkou byla Markéta Smiřická) a spolu usilovali o svržení císaře Ferdinanda II. z českého trůnu. Jak všechno dopadlo, všichni dobře víme.

25. února 1634 byl v Chebu společně s Albrechtem z Valdštejna zavražděn i Trčkův syn Adam Erdman Trčka. Vyšlo najevo spojení Trčků s Valdštejnem a jejich podpora rebelů. Jan Rudolf Trčka byl povolán do Prahy, kde byl vyslýchán komisaři. Jan Rudolf se už do Opočna, které bylo jeho sídlem, nevrátil a 29. září 1634 zemřel v Německém (nyní Havlíčkově) Brodu jako poslední muž tohoto rodu. Poslední vůlí odkázal Smiřice, Opočno, Adršpach a Žacléř své nejstarší dceři Alžbětě hraběnce Vchýnské.

Alžběta hraběnka Vchýnská se však nestala majitelkou tohoto bohatství, protože závěť jejího otce byla prohlášena za neplatnou. Smiřice a celé smiřické panství dostal za věrnost císaři a za vojenské zásluhy Matyáš hrabě Gallas. Pocházel se svou rodinou z Tridentu v Itálii. Nejdříve byl přijat do císařského vojska Albrechta z Valdštejna. Protože vynikal ve válečnictví, stal se v hodnosti generála velitelem pěchoty. Zatímco Albrecht z Valdštejna začal spřádat spiknutí proti císaři, Matyáš Gallas zůstal císaři věrný a tajně působil proti Valdštejnovi. Proto byl po zavraždění Valdštejna jmenován vrchním velitelem císařských vojsk Matyáš Gallas. A nyní již i pochopíme, proč 12. dubna 1636 získal Smiřice právě on.

Po několika válečných nezdarech v bojích se Švédy byl Matyáš Gallas na svou žádost z velitelské funkce propuštěn. Zemřel ve Vídni roku 1647. Přišli další Gallasové. Do dějin Smiřic a do našeho seriálu zaznamenáme Františka Ferdinanda a Antonína Pankráce Rudolfa a významné datum 1659. Přečtěme si v českém překladu jejich vyhlášení (privilegium) z uvedeného roku:

Z toho je patrné, že od roku 1659 byla osada Smiřice povýšena do městského stavu a měla právo používat městského znaku a titulu město. Během uplynulých let byl používán městský znak v mnoha různých podobách. Originál privilegia se ztratil zřejmě při velkém požáru města roku 1839. Teprve roku 1972 se podařilo privilegium objevit v soukromé sbírce. Dnes používaný znak byl odvozen ze znění tohoto privilegia.

Smiřice byly prohlášeny městem ještě dvakrát. Podruhé se tak stalo právě před 80 lety. Ministr vnitra Československé republiky oznámil pod číslem jednacím 614866/1929 městské radě ve Smiřicích, že vláda republiky povýšila svým usnesením městys Smiřice na město na své chůzi vlády 15. října 1929. Od tohoto dne byl název město používán stále i za okupace až do osvobození v roce 1945. V tomto roce vznikly národní výbory a pro smiřický úřad byl používán nejdříve název „Národní výbor“ a později název „Místní národní výbor“.

Tento stav trval až do 14. prosince 1967, kdy se plenární zasedání Místního národního výboru ve Smiřicích usneslo uplatnit nárok na používání názvu „Městský národní výbor“ v souvislosti s přípravou statutu měst, který byl v té době projednáván.

Okresní národní výbor v Hradci Králové doporučil požadavek Smiřic plenárnímu zasedání Východočeského krajského národního výboru k vyřízení. KNV si dal na čas a teprve o čtyři roky později dne 2. května 1971 podle § 12 odst. 1 zákona č. 69/1967 Sb., o národních výborech rozhodnul, že obec Smiřice bude s účinností od 1. května 1971 obcí městského charakteru, v níž bude působit „Městský národní výbor“. Dne 4. května 1971 bylo v Závodním klubu DRUŽBA (dnešní Dvorana) slavnostně předáno Smiřicím uvedené jmenování Východočeského krajského národního výboru tehdy soudruhem Josefem Huňkou. Smiřice se tak staly městem již potřetí.

Miroslav Volák

Smiřice 1945–1985

Shrnout období přibližně 40 let do několika stránek nebývá jednoduché, zejména tehdy, proběhne-li v této době řada zásadních společenských změn.

Při orientačním rozdělení na společenské etapy by bylo snad možné vymezit následující:

- r. 1945 – ukončení války, období celonárodního nadšení, počátky nápravy válečných škod, osídlování vyhlášeného pohraničí, vznik „vázaných vkladů“ a počátek boje politických stran o získání nebo udržení moci. A také rok „znárodnění“ klíčového průmyslu.
- r. 1946–1948 – léta politických třenic, převzetí moci KSČ, počátek persekuce nepohodlných a likvidací živností.
- 1949–1953 – údobí zániku řemesel, soukromých zemědělců a likvidace spotřebního průmyslu. Také období počátků vzájemného vyřizování nevraživosti mezi generacemi ve vedení KSČ. Státní bankrot byl lidem podán jako tzv. „peněžní reforma“. Konec přidělového (lístkového) systému při prodeji potravin a oděvů.

Dále až do roku 1968 nastávalo velice pozvolna uvolňování politického tlaku, následovaného sovětskou okupací. Ta byla provázena demonstrativní přítomností oddílů BLR (Bulharska), MLR (Maďarska), NDR (tehdy tzv. východního Německa) a PLR (Polska). Rumunsko se této

proradnosti odmítlo zúčastnit. Vojska Sovětského svazu zůstala pro další období „dočasně“ na našem území.

Po roce 1968 znovu nastaly čistky, vzájemné vyrovnávání účtů a „třídní boj“ úměrný duševní a morální kapacitě bojujících. To vše takto probíhalo v rámci celé republiky (tehdy ještě se Slovenskem). Dění ve Smiřicích bylo v mikrorozsahu obdobné.

Snad bych měl začít osvobozením svobodných Smiřic. Dne 10. května 1945 v dopoledních hodinách přijel od Černožic na kole s pistolí v ruce rudoarmějec – zřejmě průzkumník. Byl přivítán davem shromážděným od tankových zábran u zámeckého mostu až po hospodu „U Vávrů“. Pistoli v momentě nahradila kytice, jak dokazují fotografie v příloze kroniky. V té době už byl rozebrán movitý majetek rodiny Malburgů i všech více nebo méně majetných německých rodin. Jak a kde skončil? Zbyly pouze pověsti a domněnky. Vojenská posádka, umístěná v prostorách bývalé radnice (čp. 126), opustila město už 29. září 1945.

Stavba elektrárny (nedatováno)

Již v roce 1945 začalo město měnit svou tvář. Ne vždy ke své škodě, ale také ne vždy k jeho prospěchu. Značný vliv na vzhled města měly úpravy toku Labe, spojené s výstavbou vodní elektrárny na levé straně jezu. Začaly již v roce 1945 vyměřovacími a organizačními pracemi. Následovalo zvyšování březních hrází nad jezem k Černožicím. Byl zavezen tzv. jalový mlýnský náhon, který protékal od bývalého mlýna kolem Dvorany a kostela směrem k dnešnímu toku Labe. Řečiště Labe bylo probagrováno až do Předměřic. Byl zrušen malý jez, který zvedal hladinu Labe mezi jezem a tzv. betonkem (proti tehdejší vodárně) přibližně o 120 centimetrů. Tyto práce probíhaly od roku 1947 a jízek byl zrušen až v roce 1949. Následovala místní katastrofa, protože poklesem hladiny v Labi došlo ke ztrátě vody ve 180 smiřických studních. Na to město nebylo připraveno a studnaři ze širokého okolí měli dostatek zakázek a práce. Ve stejné době – 5. prosince

1949 – byla dokončena betonáž základů stavby elektrárny.

I společenský život nabíral obrátky a Junáci – skauti začali s pomocí svých rodičů zřizovat „Svojsíkův junácký domov“. Ve zcela zdivočelé bývalé školce „Okrašlovacího spolku“ upravili terén, vysadili aleje již pěkně vzrostlých bříz a na zvýšených zděných základech postavili odkoupený dřevěný „barák“ se dvěma velkými místnostmi a verandou. Vedle si „vodní skauti“ postavili loděnici. 28. září 1946 bylo vše připraveno k užívání – tak to bylo až do zrušení skautingu. Dnes slouží zcela nově upravený prostor rybářům. Ti zchátralé baráky odstranili a zřídili si zde svůj spolkový prostor.

Junácký domov – r. 1947

Celorepublikově se město stalo známým v roce 1947, kdy byla 11. července poprvé projednávána možnost výstavby velkovýkrmny prasat „Gigant“. O tom, že některé akce šly „jako když hrom bije“ svědčí to, že již 28. srpna 1947 se na staveništi zčásti pletlo a zčásti pracovalo až

1 000 brigádníků. První postavené bloky byly předány investorovi již 15. prosince 1949. V mezidobí na této stavbě působila i tvůrčí skupina snad 70 výtvarníků. O „poťouchlosti tehdejší inteligence“ svědčí obraz akademické malířky Heleny Šrámkové (snad smiřické rodačky – pocházela z rodiny smiřického poštmistra Šrámka). Obraz je v majetku města (bohužel z celé akce jako jediný). Malířka v díle vyjádřila nejen nechuť k tomu, co musí dělat, ale výslovně na svém díle zdůraznila i nesmyslnost tzv. socialistického realismu.

V roce 1947 navštívila Smiřice 1. listopadu spisovatelka Marie Majerová, která se podivila nad zchátralostí vnějšího pláště kaple, odkrytého po pokácení kaštanového stromořadí. Dalo by se říci, že zasáhla velmi účinně. V období od září 1947 do srpna 1952 byly nutné opravy fasády kaple provedeny. Protože však věž organicky ke kapli nepatřila, patřičné opravy se jí nedostalo.

Již v roce 1946 byl zahájen – spíše obnoven – provoz zdejší cihelny, patřící katastrálně do Holohlav.

Ještě rok 1949 lze nazvat rozvojovým. Dne 15. května 1949 byla odhalena pamětní deska oběti nacismu Anežky Malé. Loutkové divadlo získalo sál „Na lednici“ a sehrálo zde velkou řadu představení. Ovšem již v květnu 1948 byla ve městě zrušena pobočka „Hospodářské záložny“ a v prosinci téhož roku byl zrušen zdejší pivovar. Na jaře dokončili partneři „Baborák a Brázda“ stavbu a vybavení tiskárny. Ta však byla 20. června 1952 zrušena, stroje a vybavení byly všelijak rozebrány a veškeré úsilí dvou pracovitých a cílevědomých mužů přišlo nazmar.

Bourání jezu na Štenberku

Charakter města, kterému se pro četnost vodních toků i mostů říkalo „malé Benátky“, se začal rychle měnit. Mlýn přešel na elektrický pohon, jalový náhon byl od roku 1945 zavážen, potok Jordán byl zčásti zatruben. V červnu 1948 byl rozebrán most u Schiefnerů (dnes už demolovaný dům čp. 75), 26. října 1947 byl rozebrán most u domu čp. 191 (tehdy prodejna mléka). Potok, který v těchto místech protékal, byl zaveden do trubek, které slouží až dodnes jako kanalizace, vedená do mlýnského náhonu. Po zavezení tohoto potoka není po něm ani památka. Zmizelo i velmi pěkné stromořadí, které bylo na břehu potoka a lemovalo jižní stranu Zemanovy ulice (jistou

dobu zvané Mezimostí). Došlo i ke konečnému zrušení mostu a jezu u kaple. Tím byly značně změněny hydrologické poměry různých částí města, což se brzy projevilo sesedáním základů budov (mimo jiné i u kaple) a nedostatkem pitné vody.

To bylo několik krátkých ukázek zásahů člověka do životního prostředí v průběhu necelých 10 let. V roce 1952 byla 1. října spuštěna místní vodní elektrárna. Tím měly být teoreticky ukončeny největší zásahy do zdejšího vodního hospodářství. Ale zdaleka tomu tak nebylo. Následovalo zavážení tzv. slepých labských ramen, vzniklých zejména regulací Labe. Systematicky byly likvidovány zbytky lužních lesů, např. tzv. Dubinky. Až teprve kategorický zásah pana prof. Filipa toto barbarství ukončil.

Velice moudré a opatrné opatření ochránilo doposud luka, část Holohlav a Smiřic od občasných rozlivů Labe při povodních. Zabraňuje tomu zvýšení pravobřežního náspu od smiřického jezu až k Černožicím o 50 cm.

Původní mlýnský náhon se změnil ve velice pomalu proudící vodní zdrž, až bylo rozhodnuto o jeho dílčím zatrubení. On totiž byl tento náhon víc líheň komárů a sídliště potkanů, než vodní tok. Současně s tím však zanikla zeleň na obou březích náhonu a opět došlo k poklesu vody ve studních. Označení Smiřic „malými Benátkami“ tak už ztratilo nadobro svou opodstatněnost.

Jediná vodní plocha, která zde přibyla je pokus o zřízení přírodního koupaliště za městem. Zdá se, že dost úspěšný.

Zatrubení náhonu – r. 1978

Z dosud uvedeného je patrné, že se nelze zabývat jednotlivostmi a vzít dění poněkud „hopem“.

- 1947 – 13. října – první poválečná zpráva o zřízení koupaliště. 2. června 1950 byl zahájen výkop pro koupaliště. Stejně tak jako před válkou a s řadou poválečných snah šlo vždy jen o neúspěšné pokusy.
- 1947 – 29. března byla zbourána severní a západní část zdi ohraničující zámecký park. Zároveň s tím byla zbourána i pergola. Současně s tím byla přeložena silnice od zámku k Tyršovu mostu (nynějšímu nepoužívanému mostu přes Labe).
- 1949 – 5. prosince byl přemístěn Místní národní výbor do budovy bývalé „Městské spořitelny smiřické“, kde obsadil celé první patro. Zde měl být bývalý ředitel spořitelny. V této době byla zahájena výstavba sídliště pro potřeby velkovýkrmny.

Rozebírání zámecké zdi

Přibližně v této době začínají změny poněkud jiného charakteru. Socializace ve své nejsurovější a také možno říci nejsurovější podobě.

- 1951 – 1. dubna byly rozhodnutím nadřízených orgánů zrušeny všechny živnosti s výjimkou holičů, krejčích a autodopravy. 1. června byl založen komunální podnik (všeobecně nazývaný Komunál) pro Jaroměř a Smiřice. V podstatě lze říci, že v místě zanikla většina pracovních příležitostí a nákupních míst. Nemalá část občanů byla pod nejrůznějšími záminkami zatčena a posléze

odsouzena k dlouholetým trestům. Jednotlivci i skupiny občanů se více nebo méně úspěšně pokusili o záchranu života či svobody útekem do zahraničí. O tom se spíše šeptalo než veřejně mluvilo. Mezi prvními byla rodina Voženílkova, pan Rejchrt a pan Štípek. Přes značné úsilí se mi nepodařilo dát dohromady seznam exulantů ani těch, kteří v jednotlivých vlnách opakovaného a organizovaného násilí prošli pracovními tábory, vězeňskými lágry či jinými druhy perzekuce. V té době byly ještě v platnosti potravinové lístky, které umožňovaly pouze omezený nákup zboží. Ve větších městech bývaly prodejny pro nákup potravin bez lístků, ale ceny zde byly přibližně 5krát vyšší.

- 1951 – 29. dubna byla zahájena výstavba sportoviště. Pravděpodobně Spiritus agens tohoto dění p. Hlavatý prosadil velkolepý projekt sportoviště, vhodného tak pro velké město, s desítkou tisíc obyvatel a tím i s obrovským sportovním zázemím. Skutečně se začalo stavět, ale... Buď nebyly peníze, nebo nebyl materiál, nejčastěji nebylo oboje. Nakonec jen zásluhou obrovského úsilí iniciátora a několika obětavých nadšenců se podařilo nějakým způsobem sehnat potřebný materiál a dokončit výstavbu pěkného stadionu pro kopanou s běžeckou dráhou kolem hřiště. Z dalšího plánovaného vybavení tohoto areálu zůstal jen plán, který byl, jako nesplněný sen, vyvěšen několik let v železniční stanici.

- 1950–1951 – Již podruhé byla přemístěna plastika „Apotheosa sv. Jana Nepomuckého“, tentokrát proto, aby uvolnila místo pro postavení „Památníku osvobození“. Poměrně rozsáhlá plastika, kde na masivním soklu stojí personifikace svobody (republika, chráněná skupinou mužů – voják, partyzán, dělník), je dílem akademického sochaře Bílka. V soklu jsou zakryté niky s prstí bojišť 1. a 2. světové války. O nápis „Zborov“ byl značný spor, protože jakákoliv připomínka legií – zejména ruských – byla již silně nežádoucí. Nakonec zůstalo jen: Bachmač, Sokolovo, Dukla.

- 1946 – 12. dubna po sjednocení tělovýchovy zvolna zanikly společenské organizace nebo byly včleněny do celostátních.

- 1952 – 5. června vznikla organizace pro ženy pod názvem „Výbor žen“.

- 1953 – 16. února byla otevřena školní vývařovna, oběd v té době stál 2,00–3,20 Kč. Cena se to zdá nízká, ale po „měnové reformě“ dostal každý občan na ruku pouze 60,– Kčs(!) a plat např. začínajícího učitele byl kolem 800,– Kčs hrubého. Přepočítáme-li vše na úroveň dnešních platů, vyjde nám cena obědů jako poměrně hodně vysoká!

- 1953 – Pro potřebu lékařské služby byl městu přidělen sanitní vůz, který zde však dlouho nepobyl.

- 1954 – Byla období, kdy se zdánlivě nedělo nic anebo docházelo ke změnám ne zcela přínosným. 1. ledna tohoto roku bylo v domě čp. 98 zrušeno Obvodní oddělení Sboru národní bezpečnosti – SNB. V podstatě to byla „četnická stanice“, která byla ve Smiřicích nepřetržitě od roku 1867. Město mívalo původně i své 2 až 3 městské strážníky a jednoho ponocného. Tyto funkce zanikly již v roce 1945 po zřízení tzv. Sboru národní bezpečnosti (SNB) – později pod názvem Veřejná bezpečnost (VB). Od roku 1954 byl okrsek SNB (VB) několikrát přemístěn. Zatím naposledy roku 1992 do Holohlav už jako oddělení Policie ČR.

Protože potřeba pitné vody se stávala stále akutnější, byl učiněn první krok k rozšíření jejího veřejného zásobení. Od bývalého pivovarského vodovodu, který starým dřevěným vedením zásoboval zámek, starou radnici i Dvoranu, byl odvětven přívod k veřejnému hydrantu před domem čp. 205, kde tehdy sídlila mateřská škola.

V této době již začínala být neudržitelná situace jednak s prostorem ve škole, jednak s úpravou ulic a hlavně stále s dodávkou pitné vody.

- 1959 – V místní cihelně byla zahájena svépomocná výroba cihel na přístavbu 2. patra základní školy.

- 1959 – 18.–19. dubna bylo zahájeno budování ulice Na Kršovce výstavbou silnice.

- 1959 – září – Co nelze opominout, je „Akce Trotina“. Tato říčka, která má značné povodí, dokázala při svém takřka pravidelném jarním a nepravidelném dešťovém rozvodnění způsobit řadu nepříjemností zemědělcům, silniční a železniční dopravě. Proto bylo, s době odpovídající pompou, přikročeno k regulaci Trotiny a k melioraci vybraných ploch. Zahájení této dost nákladné parády se zúčastnil i tehdejší ministr zemědělství Lubomír Štrougal.

Při této příležitosti jsem pochopil, co to jsou „Potěmkinovy vesnice“. Město bylo v té době poněkud zchátralé a některé domy plodily doslova ostudu. Takže – co šlo narychlo opravit, bylo opraveno nahozením fasády. Většina nedostatků však byla překryta rudým plátnem a agitačními nápisy. Naprosto zřícený dům čp. 14, zvaný podle původní štukové výzdoby „Boží oko“, byl dán do lešení, které bylo potaženo plátnem a slavnostně vyzdobeno.

Slavnost proběhla za značné účasti lidí vsutku pěkně. Říčka byla následně spoutána, ale o očekávaném zvýšení výnosů se již nikdy nemluvilo.

- 1960 – V říjnu byl zahájen výkop vodovodního vedení pro město – vše bylo prováděno brigádnicky vlastními silami občanů města (zadarmo).

Protože postupně zanikaly školy v okolních obcích, bylo nutno do Smiřic dopravovat děti. Byla zahájena doprava na nové autobusové lince Smiřice–Habřina. Ve školní jídelně v ulici Eduarda Karla (v bývalé tiskárně) bylo již podáváno 150 obědů denně. Postupem času kapacita jídelny stoupla až na 300 obědů denně.

- 1968 – K dění po 21. srpnu lze napsat, že ve Smiřicích byli převážně Poláci, kteří se na svou úlohu v sovětské mocenské hře dívali rozumně a umírněně.

Kostel přišel o provazy ke zvonům, protože tehdejší ředitel statků Ing. Šámal a Ing. Kabud'a zvonili na protest proti okupaci. Za to pak byli pracovně perzekuováni. Jako prozíraví a stateční se projeví

Výstavba vodovodu v Palackého ul. – rok 1960

předseda MNV F. Marel a tajemník MNV O. Ježek. Oba v tehdejší kotelně spálili petice podepsané místními občany, které byly shromážděny na MNV. Byly to petice proti okupaci a petice za neutralitu. Straničtí „komisaři“ pak petice marně dohledávali a nemohli podpisy obyvatel zneužít k čistkám, které potom nastaly. Oba organizátoři zmizení petic byli podle komunisty zavedených pravidel za svou odvahu potrestáni. Předseda F. Marel byl odvolán a nahrazen designovaným RSDr. Janderou, tajemník O. Ježek byl převeden do administrativní funkce v Hradci Králové.

Zásluhou RSDr. Františka Jandery byly v letech 1966–1967 postaveny tehdy velmi potřebné jesle a mateřská škola. Byly ve správě odborové organizace Velkovýkrm, ale do roku 1990 to nebylo znepokojivé. Že stály na pozemku výrobního družstva Dřevotvar, bylo nepodstatné – tehdy. (Nyní muselo město zaplatit Dřevotvaru za tento pozemek kolem 1,5 milionu Kč.)

V těchto letech se díky aktivitě a konexím RSDr. Jandery rozproudila výstavba ve městě – většina toho probíhala v tzv. „Akci Z“.

- 1968 – V tomto roce došlo k demolicí tzv. Obecních stodol (přibližně v místech před šatnou a tělocvičnou základní školy).
- 1970 – Zahájení budování hloubkové kanalizace po celé délce hlavní ulice a v Jiráskově ulici. Na hlavní ulici došlo k likvidaci žulové dlažby. Její odolnost byla obdivuhodná a její vyklenutí bránilo neukázněným řidičům v závodění po městě. Toho je škoda. I sama stavba vozovky se poněkud prodražila. Při vyměřování došlo k jakémusi pochybení. Celá stavba byla umístěna asi o 50 cm níže, takže bylo nutno nastavit příslušné kanalizační vpusti, navězt odpovídající množství pískového podloží a dorovnat vozovku podle výšky chodníků. Ale i toto se občas stává.

Smiřická pošta (foto je z r. 1978)

- 1970 – Ve stejném roce byla zahájena i stavba nové pošty na místě, kde přibližně stávala i původní smiřická katovna, později pohodnice. Nověji byla tato budova označována jako „stará kovárna“. Budova pošty začala sloužit svému účelu od 17. září 1973.
- 1972 – Tento rok byl pro Smiřice mimořádně přínosný. Do provozu byla uvedena nová průjezdní komunikace v hlavní ulici. Byla zahájena výstavba 12 domů typu OKAL v nynější Fučíkově

ulici. Ještě také byla provedena úprava zámeckého parku, který byl rozšířen až k Labi (na místě bývalého řečiště Labe a višňového sadu).

- 1974 – Od 1. března začal působit společný Městský národní výbor pro sloučené Smiřice a Holohlavy. Organizačně to bylo jistě správné, ale mezi občany to způsobilo řadu nevolí a trpkostí.
- 1974 – Při vjezdu do města od východu byla vybudována odpovídající moderní čerpací stanice pohonných hmot.
- 1975 – V jubilejním roce 30. výročí ukončení 2. světové války byla slavnostně uvedena do provozu tělocvična a centrální šatna základní školy. Na „malém stadionu“ začala sloužit mladým – svazákům ze Socialistického svazu mládeže – zmodernizovaná klubovna.
- 1976 – Bylo dobudováno a předáno do užívání místní kino s názvem Kino MÁJ. Na svou dobu se jednalo o moderní kulturní stánek. Dnes naši nejmladší spoluobčané ani netuší, kde bylo umístěno – bylo to v budově proti obchodu „U Brožů“. Nyní je tam pohostinství, prodejna potravin a prodejna textilu.

V té době se město začalo rozrůstat severním směrem. Za sídlištěm gen. Govorova vznikly pavilony pečovatelské služby a několik panelových bytových domů. V souvislosti s výstavbou výroby pektinu a výpočetního střediska AGRODAT byla zbourána celá řada domů na jižní straně Palackého ulice od čp. 6 až po čp. 28.

- 1977 – Kaple Zjevení Páně byla převzata do péče města. Začala poněkud náročná práce spojená se sondáží základů kaple, narušených změnou hydrologických poměrů v souvislosti s budováním hloubkové kanalizace. V kapli samotné začaly rozsáhlé záchranné práce v první řadě na zpevnění stability celé stavby. Následovaly vnitřní restaurátorské práce, zakončené instalací rekonstruovaných varhan. Je až s podivem, že zůstaly zachovány vzácné stříbrné korunky zdobící tzv. „Šternberské Palladium“. Menší „pokládek“ asi 12 zlatých mincí nebyl městu nikdy předán, protože při putování mezi Státní bankou a majitelem (byly jimi Státní statky, později Velkovýkrmy Smiřice) se již kolem roku 1950–52 po něm ztratila jakákoliv stopa.

- 1977 – Průběh nové výstavby byl ve Smiřicích poněkud chaotický. Přesto bylo v tomto roce zahájeno budování prodejního centra. Na místě bývalé lékárny a obchodu s potravinami vznikly

Výstavba penzionu

modernější prodejny masa, tabákových výrobků a mléčných potravin (nyní jedna velká prodejna U Brožů). Tato prodejna začala sloužit svému účelu o rok později. V té době došlo i demolici Hemelíkovy cukrárny a na jejím místě vyrostla prodejna domácích potřeb (nyní drogerie a restaurace Sluníčko). Došlo i na rekonstrukci domu čp. 26, kde vznikla prodejna zeleniny. Po několikerém vystřídání různého sortimentu prodeje je zde nyní „Večerka“ vietnamského prodejce.

Stavba nového mostu – pokládání mostnice – jaro 1981

- 1981 – 29. srpna byl slavnostně přestřižením pásky uveden do provozu nový most přes Labe. Ne že by byl tak citelně potřebný pro normální civilní provoz. Ale v souvislosti s raketovou základnou sovětských vojsk za Josefovem vojáci zjistili, že v případě převážení raket nemají odpovídající přemostění přes Labe. Vedle původního Tyršova mostu vyrostl most nový nosností odpovídající potřebám sovětských vojsk. O těch zbraních vědělo tehdy jen málo lidí, spíš jen několik zasvěcených funkcionářů, kteří možná dnes „bojují“ proti radaru.

- 1982 – Definitivně byla zlikvidována firma na výrobu octa, lihu, lihovin a mnoha dalších věcí. Poněkud improvizovaně se rozjela výroba pektinu. V tomto roce byla otevřena i nově postavená restaurace „Labe“. Jednalo se o dosti rozsáhlou stavbu, která v přízemí připomínala německou pivnici. V prvním patře byla vinárna a salónek pro větší společnost. Pokud si dovolím uvést svůj úsudek, toto zařízení mělo dva nedostatky, způsobené neprozíravostí architekta. V první řadě zde chyběla „útulnost“ českých hospod spojená s určitým soukromím. Druhý nedostatek byl daleko horší. Opakovaně docházelo ke stížnostem na personál z důvodů nižší ochoty i z důvodů hygienických závad. I po změně společenských poměrů byl provoz v tomto zařízení spojen s řadou potíží a zkušený hostinský mohl konstatovat, že zde nebude nikdy dobrá hospoda (velký a nepřehledně – on řekl blbě – situovaný prostor pro obsluhu). A není z toho hospoda – nyní je zde sídlo podniku AG COM, který podniká v docela jiném oboru.

Náměstí Míru s restaurací Labe – červenec 1989

Výstavba Husovy ulice – r. 1985

Mám-li situaci shrnout, rozšířily se Smiřice od roku 1945 do roku 1990 o „Malé sídliště“ Velkovýkrmen, část zvanou Na Kršovce až po hranice holohlavského katastru, Okály a o celé sídliště gen. Govorova. Celkovou změnu doznala plocha

hlavní smiřické ulice od zámku k západu. Nová výrobní pektinu, avanturistická stavba budovy výpočetní stanice podle plánů jihoamerického architekta, celková přestavba a přístavba školy a řada dalších změn přivedla město z původního architektonického charakteru dvou takřka spojených obcí (Smiřice a Smiřičky) ulicového typu do stavu jakési pestré směsi, která snad najde svůj půvab v průběhu doby. Vyjádřit se kategoricky je obtížné. Poslední katastrální zaměření bylo provedeno roku 1913 a orientační mapa p. MUDr. Zlámálíka zachycuje dost nepřesně stav zástavby kolem roku 1940.

Řekl bych, že s určitým rozhledovým záměrem bylo město stavěno do prvotních regulací Labe kolem roku 1930. Následně se už architektura podřizovala jednak vodotečím, jednak finančním a materiálovým možnostem a v závěru určité svévoli řízené ideologií.

S ohledem na to, že jsem se zde narodil a žiji zde už takřka 75 let, snad mohu vyjádřit nabytý názor: Smiřice nejsou rozhodně architektonicky krásné, snad ani hezké – ale mně se v nich líbí.

Snad tento stručný výběr přispěje k pochopení vnitřního dění v malém městě. Ucelený pohled může zájemcům přinést pouze studium městské kroniky, již jsem měl po svém předchůdci Petru Zahálkovi čest psát takřka 25 let.

1. července 2009

Ing. Lubomír Kupka

Pozn. redakce: *Všechny použité fotografie jsou ze smiřického archivu. Autory starších fotografií (do r. 1960) neznáme, ostatní fotografoval Václav Prostředník.*

Malburgova vila

Dům v Palackého ulici čp. 205 má za sebou pestrout minulost. Podle údajů z roku 1840 byla na tomto místě zahrada p. č. 162 o rozloze 223 m² manželů Josefa a Aloisie Lefnarových, dále zahrada p. č. 158 a stavební parcela p. č. 126 s domkem a kůlnou. Po požáru roku 1839 některé domy zcela zanikly a mezi domy čp. 102 a čp. 103 tak zřejmě vznikla proluka, kde postavila rodina Malburgova svoji vilu s novým číslem popisným 205.

Jméno Malburg (původně Mautner) je ve Smiřicích velmi známé. Německý podnikatel M. Mautner již před rokem 1755 zřídil ve Smiřicích v zámku lihovar. Po roce 1839 však Mautnerové museli z těchto prostor odejít a někteří se poté přestěhovali do Vídně. Nadále však ve Smiřicích finančně přispívali na různé dobročinné účely – z rodného domku např. nechali vybudovat chudobinec a založili nadaci na jeho provoz (dnes dům s městskými byty v Mlýnské ulici čp. 111), vznikla mateřská škola, obecní kuchyně apod.

Ta část rodiny, která ve Smiřicích zůstala, se nechala pokřtít a přijala jméno Malburg. Postavili vlastní továrnu, vyráběli likéry, potaš, octan olovnatý a ocet, později začali zpracovávat i melasu na výrobu lihu.

Majitel továrny, městský radní Albrecht Malburg, začal nakupovat nemovitosti a byl to zřejmě on, kdo započal se stavbou vily. Největší rozkvět zažívala továrna v letech 1900 až 1920. V té době se JUDr. Osvald Malburg, který firmu vedl, oženil s baronkou Ilonou Puteaní. Baronka pocházela z jednoho z nejstarších maďarských šlechtických rodů. Důkazem významného společenského postavení rodiny byla rozlehlá vila (422 m²) se zahradou o rozloze 446 m².

V roce 1926 požádal JUDr. Malburg Obecní úřad ve Smiřicích o přístavbu a modernizaci vily.

Vila kolem roku 1900

Na východní straně vily byla umístěna freska, údajně alegorie průmyslu

Přístavba zadní části vily
(fotografie je z webu www.smirice.eu)

Vila po přestavbě – rok 1930

Pohled z výšky – rok 1932

Po tragické smrti JUDr. Malburga v roce 1930 firmu nadále vedl jeho bratr Jiří, ve vile žila vdova s dospělými dětmi Irmgardou a Rudolfem. Po roce 1945 však došlo ke znárodnění továrny a rodina se musela z vily vystěhovat. Továrna fungovala dál do roku 1960 jako likérka, poté se zde vyráběl ocet (Východočeské konzervárny a lihovary) a dnes je zde továrna na výrobu pektinu společnosti Danisco Czech Republic, a. s.

Z vily se stalo sídlo Městského národního výboru a muzeum. Dne 31. 1. 1950 se do prostor Malburgovy vily přestěhovala mateřská škola. K dispozici byly dvě třídy, dvě šatny, kuchyň, kabinet, WC, terasa a šatna. Brzy zde byl zahájen celodenní provoz od 6 do 18 hodin. Mateřská škola zde sídlila až do roku 1967, kdy bylo otevřeno nově vybudované Spojené předškolní zařízení jesle a mateřská škola na Kršovce (dnešní Mateřská škola Smiřice).

Po roce 1953, kdy bylo zrušeno přidělové hospodaření a tedy i zásobovací oddělení MěNV ve vile, přesídlila do přízemí loutková scéna, která dosud měla sídlo v hostinci Na lednici. Smiřičtí loutkáři tak získali stálé a vyhovující zázemí.

Stav budovy se zhoršoval, další přestavby vile rozhodně nepomohly. Do prostor uvolněných mateřskou školou se v roce 1967 přestěhovala Zvláštní škola, která zde fungovala až do roku 2007. Od roku 2008 sídlí v budově Dům dětí a mládeže – školské zařízení nabízející velkou škálu volnočasových aktivit pro děti a mládež.

Přístavba Zvláštní školy – listopad 1987

Budova je dodnes známá pod názvem Malburgova vila, stejně jako ve Smiřicích jméno Malburg – Mautner. Po roce 1989 začala rodina Mautnerova znovu podnikat v České republice a nezapomněli ani na rodné město svých předků – přispěli finančně na vybudování výtahu ve zdravotnickém středisku.

Za zásluhy o rozvoj města získal přímý potomek rodiny Mautnerových pan Jiří J. E. Mautner, rytíř z Markhofu, čestné občanství města.

S využitím podkladů Ing. L. Kupky a smiřického archivu zpracoval Ondřej Hottmar

Jiří J. E. Mautner přebírá čestné občanství města – 28. 6. 1993
(zemř. 13. 5. 2008)

Válka – Vzpomínky Václava Prostředníka

Memoary Malburg

Již jako malý chlapec jsem se setkal se jménem Malburg. Narodil jsem se v Lochenicích, do Smiřic jsem se přišel po válce v roce 1961.

Bylo to někdy okolo 30. let, kdy jsme jako kluci slyšeli o neštěstí na tehdy císařské, nyní státní silnici. To jel řidič pana Malburga pan Junek od Hradce a z boční polní cesty vyjížděl koňský potah. Silnice bylo kopcovitá, šofér nestačil zabrzdit a zřít se z prudkého kopce do strže, spolujezdec pan továrník Malburg při tom zahynul. Na památku zde později postavili kamenný sloup s nahoře umístěnou zamřížovanou soškou panenky Marie.

Šla léta a já s dědou navštěvoval vyhlášené tradiční jarmarky ve Smiřicích. Tehdy celá dnešní Palackého ulice byla po obou stranách obsazena trhovci, kteří nabízeli všechno možné, a děda mi kupoval turecký med. Blízko kostela (kaple) byla továrna s velkým komínem. Byl jsem zvědavý a děda mě poučil, to je po celé Evropě známá výrobní likérů, zvláště moc dobrého „Vegétalu“. Asi ho děda dobře znal a moc mu chutnal, továrna ho hodně expendovala. Tak jsem si zapamatoval, že to je likér od Malburgů ze Smiřic. Hned naproti mě zaujaly vysoké budovy, ze kterých vyčnívaly kousek nad zemí jakési šupáky, kterými se na přistavené vozy nakládaly pytle. Byl jsem poučen, že to je mlýn pana Fr. Voženílka. (Unikátní spirálový šupák byl při demolici mlýna zachován a uskladněn v zámku.)

Další běh života mě zavál do Smiřic natrvalo. To když jsem se oženil s nejmladší dcerou pana Josefa Strejčka Liduškou. Děda byl známým soustružníkem dřeva, měl malou prodejničku. Svým známým truhlářům dodával tvarované nohy ke stolům a skříním. Tím také splácel dluh na domě, který postavil v r. 1930 právě vedle Malburgovy vily. Tam byla dlouholetou kuchařkou pí Hartigová. Její muž byl vždy uctivý a pěkně upravený, tzv. Johan, byl lokajem a staral se o hosty přijíždějící na návštěvu či za obchodem. Paní Hartigová byla přítelkyní mé ženy Lidušky. Tak si spolu jednou povídaly a vzpomínaly, co asi dělají matka a dcera Malburgovy, které se ocitly v nemilosti místních radních coby Němky. Nic nesměly a po nasazení na práci ve Zderazi se odstěhovaly do Rakouska k příbuzným. Takové si vysloužily za trest ponížení.

Později, když bylo možné navštívit turisticky Rakousko, jsem si opatřil výjezdní povolení. To nebyla snadná záležitost, spousta razítek a souhlasů podniku, ROH, KSČ, Městského úřadu, policie, beztrestnost atd. Moje žena se svěřila pí Hartigové, že máme konečně vyřízené pasy a víza a ona si vzpomněla na své bývalé zaměstnavatele Malburgovy. „To byste mohli navštívit městečko Stanz bei Mürztal a bývalé sousedy, oni vás jistě rádi uvidí.“ Nikdy jsem tam nebyl, ale opatřil jsem si mapy, vyhledal trasu a jelo se. Cesta probíhala dobře a my jsme se ocitli poprvé vlastním autem „za kopečky“. Obě ženy bydlely ve větším domě obklopeném vysokými stromy. Podnebí tam nebylo moc příjemné, tak asi Českomoravská vrchovina na podzim. Představili nás jako sousedy ze Smiřic z Československa. Ještě před odjezdem nám paní Hartigová poradila, abych vyfotil zázemí vily, kde bylo několik mohutných lip, které měla stará paní ráda. Došlo na další vyprávění a dotazy, zda je v domě ještě Puppentheater a lustr z přijímacího pokoje. Když jsem ji ujistil, že se smiřické děti stále těší na návštěvu loutkového divadla, byla spokojena. Po celou dobu ležela upoutána na lůžko. Nezapomněla nám připomenout, že je z maďarského rodu Puteani a poděkovala za fotografie, které ji připomněly Smiřice. Rozloučili jsme se s přáním zdraví a pokračovali jsme v cestě dle programu.

Ve Smiřicích, 16. 3. 2009

Václav Prostředník

(přepsal M. Plšek)

Kaple Zjevení Páně v datech

Byť o pýše barokní architektury – smiřické zámecké kapli Zjevení Páně – bylo již na stránkách Zpravodaje napsáno hodně, není od věci si její historii shrnout alespoň v datech, neboť i této smiřické dominanty se v blízké budoucnosti dotýká jedno významné výročí. V roce 2013 totiž uplyne 300 let od slavnostního vysvěcení kaple.

- 1699 položení základního kamene ke stavbě – stavebníky Jan Josef hrabě ze Šternberka s manželkou Marií Violantou z Preüssingu
- 13. 6. 1700 tragická smrt majitelů – stavba přerušena
- 19. 5. 1705 ve stavbě pokračuje Václav Vojtěch ze Šternberka
- 1705 dostavěna 49 m vysoká věž (zlacenou hvězdou opatřena v r. 1711) – opravována v letech 1807, 1835, 1925, 1969 a 1991
- 1711 poprvé se v kapli křtilo
- 2. 10. 1713 vysvěcení kaple
- 1727 na hlavní oltář byl umístěn Brandlův obraz „Klanění tří králů“
- kol. r. 1730 před kapli umístěno sousoší sv. Jana Nepomuckého
- 1747 nad tabernákl byl umístěn obraz Madony s Ježíškem
- 1755 kostel doplněn o boční oltáře Růžencové Madony a sv. Jana Nepomuckého
- 1763 postaveny varhany (opravovány v r. 1775, 1854, 1857, 1872, přestavěny r. 1907)
- 1780 do věže zavěšen zvon Egidius (ulit r. 1519 – zvonil v obci Ples, která zanikla s výstavbou josefovské pevnosti)
- 1811 započato se zimními bohoslužbami pro smiřickou veřejnost (do té doby byly mše slouženy pouze pro „zámecké“, veřejnost chodila na mše do Holohlav)
- 1918 kaple přechází do vlastnictví Československé republiky
- 1926 oprava věže
- 1928 očištění kamenných prvků, nová venkovní omítka
- 1949–1953 oprava venkovních omítek
- 1969 částečné opravy objektu
- 1971 odsvěcení kaple a zapsání do seznamu nemovitých kulturních památek Východočeského kraje
- 1. 5. 1975 kaple převedena z majetku státu, resp. Velkovýkrmen Smiřice, do vlastnictví tehdejšího Městského národního výboru ve Smiřicích
- listopad 1976 zahájení rekonstrukce objektu – stavebně-historický průzkum, oprava a zpevnění stávajícího krovu, vyztužení kleneb, oprava vertikálních trhlin, přeložení střešní krytiny, fasáda, rekonstrukční a restaurátorské práce
- 1995 kaple prohlášena národní kulturní památkou
- 29. 5. 2002 znovuotevření kaple vč. rekonstruovaných prostor tzv. Důchodu
- 2003 zpřístupnění Erbovního sálu
- 6. 12. 2004 otevření Městské knihovny v 1. patře Důchodu
- 2006 soubor oltářních obrazů Petra Brandla a Karla Škréty, včetně obrazu „Klanění tří králů“ umístěného v kapli, prohlášen národní kulturní památkou
- 27. 11. 2007 otevření expozice sochaře a medailéra Milana Knoblocha v tzv. krčku
- 7. 4. 2009 první koncert zrestaurovaných varhan z roku 1763 v rámci 6. ročníku festivalu Smiřické svátky hudby

Mgr. V. Hottmarová, L. Reichová

Seznam rychtářů, purkmistrů a starostů Smiřic

Rychtář (též richter, iudex, fojt, šoltys) byl v období středověku představeným městské či vesnické obce.

Ve středověku rychtář mohl být do své pozice buď dosazen vrchností, resp. panovníkem, obec si mohla vlastního rychtáře volit nebo se mohlo jednat o pozici, která se v rodě dědila. Za své služby měl rychtář obvykle podíl na vybraných pokutách a odvedených dávkách, mohl vlastnit krčmu, masné krámy nebo byla část jeho polností osvobozena od povinných berní.

Mezi povinnosti a práva rychtáře patřilo nižší soudnictví ve městě či vesnici, správní funkce, zastupoval obec vůči okolí a často také byl reprezentantem vrchnosti a ručil jí za dodržování povinností a příkazů a vybírání daní, poplatků a úroků. Ve městech mu v této činnosti měla pomáhat rada konšelů. V průběhu 14. století byla moc rychtářů oslabována a do popředí se dostávala osoba purkmistra, který byl volen z řad konšelů. Během 15. a 16. století se obsah funkce změnil, od roku 1547 dosazený královský rychtář reprezentoval jen zájmy panovníka. Města začala od vrchností (krále) rychty vykupovat a zbavovala se tak přímého dohledu. Funkce královského rychtáře byla zrušena roku 1783.

(Zdroj: <http://cs.wikipedia.org>)

Josef Zeman ve svém spisu **Z pamětí Smiřic nad Labem** uvádí:

„Severně od zámku a na místě dnešního kostela obývali smiřičtí poddaní, tvoříce tu pranepatrnou osadu Smiřice. Dle urbáře z r. 1588 měly Smiřice toliko 20 lidí osedlých. K západu, ke sklepní lávce (kamž se chodilo přes „Kršovku“) „k hatím“ šířila se ves Smiřičky, také Malé Smiřičky zvaná.

Smiřice i Smiřičky měly svého rychtáře. Pro Smiřice nazýval se rychtář starším nebo městským, pro Smiřičky mladším. „Úřadovali“ ve svých bytech a na akta se podepisovali společně. Ještě r. 1758 připomíná se rychtář mladší a starší. Rychtáři i konšelé, jichž bylo ve Smiřicích dle záznamů z r. 1666 osm, byli voleni na rok.

Rychtář vybíral berně, purkrehtu a jiné dávky, „honil lidi z hospod a z rynku do kostela“ a zabraňoval karbanu. Musil sám proto vést život bezúhonný. Po přísaze u vrchnosti obdržel odznak své moci a důstojnosti: rychtářské právo, jinak řečeno žílu, feruli. (Smiřický corpus práva na radnici dosud chovaný jeví ovšem úctyhodné stáří a sešlost. Je obšit koží, na obou koncích opatřen pletivem z 9 a 16 pásků a věnečkem ze žlutých hřebíčků.)

Rychtářské právo uložené v depozitáři smiřického muzea (nedatováno)

V manuále jmenuje se poprvé r. 1687 vedle rychtáře staršího a mladšího také rychtář císařský. Býval to vrchnosti jmenovaný čelnější občan, jenž jako dozorčí orgán dbal při správě městského dobra vrchnosti. Často zván byl také rychtářem hraběcím, ke konci 18. st. také purkmistrem. Konšelé, jichž bylo v této době již 12, střídali se u vedení úřadu purkmistrovského měsíčně, čili „vydržovali ouřad“. V čele stál konšelům primas, vrchností volený. Obecní úřad nazývali magistrátem.

Od roku 1694 úřadovali rychtáři ve vlastní rychtě. Byla to dřevěná hospoda koupená od Anny Zímové, někdy Balcarové, vdovy po Tobiaši Zimovi za 800 kop míšenských. V přízemí nacházela se šenkovna, arest, v poschodí rychta, později „školnice“ (třída).

Josef Zeman uvádí seznam rychtářů (primasů, purkmistrů) ve Smiřicích, která našel při studiu dokumentů.

1644–1645	Jan Pelikán
1646–1647	Petr Mezlečský,
1656	Jiří Balcar
1657	Václav Špička
1659	Jan Šaršoun
1666	Jan Kuchmistr – rychtář starší, Martin Novohradský – rychtář mladší
1668	Jan Kuchmistr – starší, Lukáš Pořádek – mladší
1673	Jan Šaršoun
1681	Martin Novohradský – starší, Štěpán Valášek mladší
1686	Štěpán Valášek
1687	Mikuláš Balcar – starší, Štěpán Valášek – mladší, Jiřík Dvorský – císařský
1689	Mikuláš Balcar – císařský, Jiřík Dvorský – městský, Václav Černuška
1695	Jiřík Dvorský
1702	Jiří Dušek – starší, Jiří Hešle – purkmistr
1706	Jan Balcar – hraběcí rychtář, Václav Pelikán – mladší, Dušek – primas
1712, 1714, 1722 a 1730	Jan Jiří Dušek – primas
1732	Dušek – primas, Jan Janek – vydržoval purkmistrovský úřad v januari, František Černožský – vydržoval purkmistrovský úřad v máji
1733 a 1740	Jan Dušek – primas
1742 a 1744	Jan Jiří Dušek – primátor a „vůdce počtů“
1755	Jiřík Fousek – purkmistr
1758	Václav Hodek – purkmistr, Josef Valášek – Primas, Jan Erban – starší, Štěpán Valášek – mladší
1774	Josef Valášek – primas
1775	Jan Moudrý – primas, Černý – „burgmistr“
1777	Jan Moudrý – primas
1782	Jan Sotola – mydlář, purkmistr
1783	Matěj Černý – „držel ouřad v juni“, Václav Šotola – „ve februaru“, Jan Veselovský – „v marti“, Josef Valášek – „v novembri“
1784	Matěj Černý – primas
1785	František Kopecký – úřadující purkmistr v listopadu, Václav Holíč – v dubnu, Josef Holman – v máji
1787-1789, 1791–92, 1796	Jan Veselovský – městský rychtář
1799	Jan Janák – městský rychtář, od října Matěj Černý – hostinský, purkmistr
1801–1803	Matěj Černý – purkmistr
1805	Antonín Choděra – purkmistr

1808 a 1811	Jan Janák – purkmistr
1809, 1813 a 1815	Jan Hodek – purkmistr
1823 a 1825	Jan Drahoš – purkmistr
1828, 1830, 1835, 1848–1850	Antonín Choděra – purkmistr
1853, 1856, 1861, 1864	Karel Sedláček – purkmistr
1866	za K. Sedláčka, jenž před invazí pruskou prchl, úřadoval Jan Čeněk
1867–1882	Jan Bek, purkmistr
1882–1885	Antonín Sehnoutka, purkmistr
1885–1891	Josef Valášek, starosta
1910–1916	Jan Juliš, starosta
1918–1919	František Rynt, starosta
1919–1927	František Vít, starosta
říjen 1927–1931	František Moník, starosta (bývalý učitel místní školy)
1931–1934	Josef Vychroň, starosta
1935–1940	v těchto letech byli zvoleni starostové pan Šeda a až za války Josef Čeněk, na podzim 1940 bylo rozpuštěno obecní zastupitelstvo a moc přešla na správní komisi
1940–1945	Ing. Zdeněk Lameš – člen správní komise
1945	Jan Černý předseda revolučního národního výboru
1945–1952	Josef Kutil, předseda Národního výboru
1952–1954	Richard Grygera – předseda MNV Smiřice
1954–1964	Karel Novák – předseda MNV Smiřice
1964–1971	Václav Marel – předseda MNV Smiřice
1971–1974	František Jandera Dr. – předseda MěNV
1974–1979	Jaroslav Peřina – předseda MěNV
1979–1986	Karel Kutil – předseda MěNV
1986–1990	Miloslav Koudelka – předseda MěNV
1990–1998	Ing. Lubomír Kupka – starosta
1998–2002	Jiří Heřman – starosta
2002–dosud	Luboš Tuzar – starosta

Údaje převzaty ze stránek pana Přemka Andryse www.smirice.eu (zpracovány dle podkladů Ing. Milana Pliška).

Válka – Vzpomínky Otakara Ježka

Malburgovi

S Malburgovými jsme se jako děti dostávali do styku často, prostřednictvím otce. Mluvil se většinou německy, oni mezi sebou i maďarsky, stará paní byla Maďarka. Otce si velmi oblíbil starý pan Oswald Malburg, jezdili spolu do Tyrol na lov. To bylo ještě před válkou, před nehodou u Lochenic, kde Malburg zahynul. Auto tehdy řídil p. Junek. Mladí Malburgovi si svých vedoucích pracovníků vážili, zvali je i s jejich dětmi, vždy na Vánoce, do „vily“ (dnes DDM). Zde, v slavnostním sále, při velkém vánočním stromečku, byl otec obdarován látkou na slavnostní oblek a lahví dobrého alkoholu. My, děti, pak vánočkou, bonbony a ovocem. Chodili jsme tam rovněž pomáhat rovnat jablka do sklepa, rukulibání bylo ovšem samozřejmostí.

Nejpřístupnější byla slečna, později vyhoštěná do Rakouska, mluvila německy a trochu i česky. Po delší době od války navštívila Smiřice, i naší rodinu a mluvilo se jen česky, v Rakousku navštěvovala jazykový kurz. Litovala toho, že musela odejít, ráda by byla zůstala v Čechách, v Rakousku se jí moc dobře nežilo. Dokud žil strýc, byla spokojena, s tetou si příliš nerozuměla.

Po válce, jako říšští Němci, byli Malburgovi nasazeni na práci na statku ve Zderazi. Asi po dvou letech vysídlili do Rakouska. Mnoho smiřických občanů, zaměstnaných u Malburgů, kteří byli šetrní, si zde postavilo rodinný domek.

Válka – partyzán, bratr Antonín Seliger

(opis dle Sokolské kroniky, díl II. str. 39)

V bojích posledních revolučních dní padl hrdinnou smrtí člen naší jednoty, br. Antonín Seliger, dne 9. května 1945, příslušník brigády.

Narodil se 22. ledna 1924 v Hradci Králové. Celé své dětství prožil ve Smiřicích, tamtéž vychodil školu a prošel všemi stupni sokolské výchovy. Vyučil se mědikovcem, pracoval ve Dvoře Králové a po denní práci docházel pravidelně do cvičení v Sokole, cvičil se i v boxování v Hradci Králové. Ze svého povolání byl počátkem února 1944 vytržen a totálně nasazen do uhelných dolů v Malých Svatoňovicích. Při toulkách po lesích vešel po 13. listopadu 1944 ve styk s velitelem 1. družstva partyzánů v Jestřebích horách Josefem Porejtem. 3. března 1945 sběhl od práce v dolech a přidal se k 1. družstvu partyzánů. Jsa nebojácný, byl zařazen do bojové jednotky a účastnil se řady akcí. Jmenovitě přepadení vlaku v Radvanicích (několikrát v únoru), kde si opatřovali zbraně a střelivo, vykolejení transportních vlaků v Poříčí, přetrhání telefonního vedení v Dolních a Horních Verněřovicích a Starkově, zavaření ložisek vagónů k Broumovu. Několikrát byl vyslán do Teplic na výzvědy o pohybech transportů.

V sobotu 5. května byl činný jako střelec bojové jednotky v Úpici. 6. května s puškou v ruce bojoval v **Batňovicích** a na Vartě. Se dvěma kamarády odzbrojil 9. května ve 4 hodiny ráno 4 auta obsazená ozbrojeným mužstvem. Po zprávě o příjíždějících tancích vyjelo 16 mužů auty do **Batňovic**, tam vyskákali a postupovali proti esesákům. Vznikla přestřelka, v níž byl bratr Toník zasažen střelbou ze samopalu do hlavy a na místě mrtev, spolu s ním padli ještě dva druzi a poručík. Kamarádi svědčí, že byl Toník dobrý druh a věrný kamarád, nadřizení, že byl bojovník neznající bázně. A přece se jednoho bál, aby se maminka nedozvěděla, v čem je zapleten a co dělá.

Prezident republiky udělil za osobní statečnost v boji za osvobození Československé republiky partyzánovi Antonínovi Seligerovi, příslušníkovi brigády Václavík, medaili za chrabrost in memoriam. Položil svůj mladý život, abychom my žili. Čest jeho památce!

Uvítání osvoboditelů před starou radnicí (naproti zámku)

Zleva, účastníci jak se je zatím podařilo určit:

1. část obličeje – Eva Julišová	12. mezi důstojníky, Suchánek Václav –
úředník u Malburgů
2. dívka v kroji ?	13. vykukuje hlava ?
3. ředitel Černý Jan, předseda revolučního
národního výboru	14. sovětský důstojník
4. sovětský důstojník	15. hlava s kloboukem, Koza – puškař
5. Kutil Josef, rozvoz uhlí	16. Bobina Julišová
6. Brettschneider Rudolf, policejní prap.
v. v., ruský legionář	17. za ní policajt Dušek
7. Hana Burešová – dřevařství	18. klobouk, Novák Adolf – typograf
8. Halák Michal – pekař	19. sovětský důstojník
9. sovětský důstojník	20. sovětský důstojník
10. vykukuje Světlá Holubcová	21. Čeněk Josef – starosta, ruský legionář
11. za ní s brýlemi ?	22. Hlavatý Josef

Foto: Pádr

Milan Plšek

Osvobození Smiřic – květen 1945

Pohled na místa z titulní strany v roce 2009

Mimořádný zpravodaj - vydáno u příležitosti 350 let povýšení Smiřic na město

Vydává Město Smiřice, Palackého 106, 503 03 Smiřice, tel. 495 809 010, 777 332 691, fax 495 809 018 • Evidenční číslo: MK ČR E 16090 • Redakční rada: Miroslav Volák, Martina Hejřánová, Jan Novotný, Irena Hušáková, Lenka Rousková • Příspěvky zasílejte na adresu: Městská knihovna ve Smiřicích, Zámek 1, e-mail: knihovna@smirice.cz • Tisk: Tiskárna A PRINT CZ, s.r.o., Přelidská 1, 503 03 Hradec Králové.
• Cena 1 výtisku 20,- Kč - pro smiřické předplatitele zdarma. • Náklad tohoto čísla 500 ks. • Prodej - Tabák U Jedličky a sportovní odbor MěÚ Smiřice.
• Uzávěrka příspěvků pro číslo Zpravodaje 3/09 je 11.8.2009.

